

'עד שנמלך באברהם'

מבוא

בפרשתנו (בפרק י"ח), משתף ה' את אברהם בדבר כוונתו לבוא במשפט עם סדום ועמורה. תגובת אברהם: "ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע?" - אברהם מתייזב ובפיו שאלות - "אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר, האף תספה ולא תשא למקום...?" בפיו גם טענות - "חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע, והיה כצדיק כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט?" ה' נענה, אך אברהם אינו מרפה: "אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, התשחית בחמשה את כל העיר?" ואולי ארבעים?... ואולי עשרה? מה יש כאן? וכי סבור אברהם שהוא מבין טוב מה' מהו משפט?

בכדי להבין את פשר התנהגותו של אברהם, יש ללכת צעד לאחור, ולשאול - מהי מטרת ה' בשיתוף? ניתן לחשוב על מעין הודעה מוקדמת, מחוות כבוד כלפי אברהם. אם כך הוא, בחירת אברהם להתייזב ולטעון טענות קשות חורגת מן המנדט שקיבל.

שאלה נוספת היא אודות העמדה הכפולה בה מתייזב אברהם. בעודו עטוף בנחישות הוא אומר לה': "חללה לך מעשת כדבר הזה, להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק כרשע; חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט?" מאידך, הוא מתעטף ברכות ובענווה ואומר: "הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר". מהו פשר ההיטלטלות בין שתי עמדות מנוגדות אלו?

נפתח בעיון בפניית ה' אל אברהם - בהקשבה, נבקש להבין דבר על אופייה ומטרתה.

'המכסה אני מאברהם?'

ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה, וחטאתם כי כבדה מאד; אך ארדה נא וארא, הפצעתה הבאה אלי עשו - פלה, ואם לא - אדעה.

(בראשית י"ח, כ')

אלו המילים הנשמעות לאברהם, אליהן הוא אמור להגיב. בפתיחה - תיאור המציאות: "זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד" - סבל רב בערים אלו, גם חטאים כבדים. כעת מתבקשת צלע נוספת, בה יתואר העונש אותו מייעד להן ה'. והנה - הפתעה. לא עונש מתואר, כי אם כוונה של ה' לרדת ולבחון - "ארדה נא וארא הפצעתה" - האם הצעקה הבאה אלי היא אכן המציאות? אם כן, אזי עונשם יהיה "פלה" - ייחתם דינם לכיליון. לצד אפשרות זו

קיימת גם אפשרות נוספת: ואם לא כצעקתה - אלא קיים פער בינה לבין החטאים, אזי אדע. פלא משתקף במילים אלו: כעת אינני יודע מהי המציאות לאשורה, אומר ה', ולכן בכוונתי לרדת אל העיר, לראות ולבחון מקרוב. בנוסף - אם תוצאות המבחן לא תהיינה קשות כפי שנשמע כעת מן הצעקות, אזי - אדע, בעתיד. כמו אומר ה' - עדיין אינני יודע לומר מה תהיה תגובתי, אבל בעתיד אדע.

בדיבור זה, מציג ה' בפני אברהם עמדה 'לא סגורה', וקשה שלא לזהות כאן 'פינוי מקום'. כמו אומר לו - 'ומה אתה, אברהם, אומר?'. עדיין לא נמדדה המציאות כראוי, גם אמות המידה המוסריות לא ברורות, ובמובן זה - מוצגת בפניו דילמה, והוא כמו מוזמן לחוות דעה. בשורות הבאות נבקש להבין: מהו הנושא בדברי ה', ולאילו עמדה הוא מזמן את אברהם?

מילותיו הראשונות של ה' הן - "זעקת סדם ועמרה". לא הרשע הוא הנושא, כי אם הסובלים ממנו, הזועקים מפניו. חטאם של הגורמים לזעקה - "וחטאתם כי כבדה מאד" מתואר במעגל שני¹. עובדה זו מעמידה הקשר למשפט הא-להי, והיא גם פותחת פתח לפתרונות יצירתיים. לשם המחשה - לו יצויר שיימצא פתרון שיביא מזור לכאב הזועקים, מסתבר שניתן יהיה לוותר על העונש החמור - 'כלה', שהרי לא מיצוי דין, או משפט א-להי צודק הוא הנושא, כי אם זעקת החלש מפני הרשע, לה משמש ה' כעת

¹ תופעה רחבה היא במקרא, בה נקודת המוצא בפועליו של ה' היא החמלה וההגנה על החלש והנרדף. לדוגמה: "אם פסוף תלך את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימונו עליו נשך: אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו: כי הוא כסותה כסותו לבדה הוא שמלתו לערו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני" (שמות כ"ב, כ"ד-כ"ו); מקור נוסף: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא: נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך בכל מעשך ובכל משלח ידך" (דברים ט"ו, ט"ז).

על מקור זה כותב הספרי שם: "ורעה עינך באחיד האביון ולא תתן לו וקרא עליך אל ה', יכול מצוה שלא לקרות? תלמוד לומר: 'וקרא', יכול מצוה לקרות? תלמוד לומר: 'לא יקרא עליך'. יכול אם קרא עליך יהיה בך חטא ואם לאו לא יהא בך חטא? תלמוד לומר: 'היה בך חטא' - מכל מקום. אם כן, למה נאמר 'וקרא עליך אל ה'?' ממחר אני ליפרע על ידי קורא יותר ממי שאינו קורא." (ספרי פרשת ראה פסקה ק"ז).

הצדיקים בקשר לעתיד, על האפשרות שמהו טוב יתרחש בינם לבין אנשי העיר, ועל ההקרנה שהם עשויים לחולל בקרבה.

כמו מאלה מתבקשת היא השאלה: שני טיעונים בפי אברהם, והם סותרים זה את זה! בצעד ראשון הוא כופר ביכולת להחיל משפט קולקטיבי על העיר כאשר השלכותיו הן - פגיעה באנשים צדיקים על לא עוול בכפם. מאידך - הוא מעצים את משקלה של העיר כעיר, בבקשתו להציל את הרשעים בחסות הצדיקים המצויים בתוכה. אם גדול כוחה של העיר ביחס ליחידה הרשעים - להצילם, מדוע לא יגדל כוחה ביחס לצדיקים להשחיתם?

אברהם מודע לקושי, ותשובתו לכך היא מעניינת ומפתיעה גם יחד. את בקשתו להגנת הצדיקים על העיר כולה הוא משאיר על כנה, ולצד זאת הוא חוזר לאחור ומעמיד דברים על דיוקם: "חַלְלָה לָךְ מַעֲשֵׂת פְּדָבֵר הַזֶּה לְהַמִּית צָדִיק עִם רָשָׁע וְהָיָה כְּצָדִיק כְּרָשָׁע חָלְלָה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט". במילים אלו הוא חוזר אל הטענה הראשונה - "הָאֵף תִּסְפָּה צָדִיק עִם רָשָׁע", ומשדרג את מעמדה מ'שאלה', ל'אמירה נוקבת'. אברהם נאחז בעמדתו המוסרית בנחישות רבה, ומבהיר: לא יעלה על הדעת להעניש אדם על לא עוול בכפיו. השומע עשוי לתהות על דבר הפער שנוצר בין שתי הטענות - שהרי - מדוע כן יעלה על הדעת להציל אדם כאשר עוול רב בכפיו? מטון דיבורו של אברהם ניכרת התשובה, ההבחנה שבין השתיים: טענתו הראשונה היא בדין, במשפט, ובכדי להבהיר זאת, הוא חוזר ושוטח אותה בנחישות רבה: "חַלְלָה לָךְ מַעֲשֵׂת פְּדָבֵר הַזֶּה לְהַמִּית צָדִיק עִם רָשָׁע וְהָיָה כְּצָדִיק כְּרָשָׁע חָלְלָה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט?" בטענתו השנייה לעומת זאת מבקש 'צדקה', לא משפט, ותעיד על כך הרכות בה היא נאמרת: "אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צָדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצָּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ"? הפעם, מקבל הוא את הנחת היסוד של 'העיר האחת', אך לוקח זאת למקום אחר. אם יחידת חיים אחת היא העיר, וביחידה זו ישנם חמישים צדיקים, שמא בעבורם ישא ה' לחטאה? ההיגיון - מפורש במילותיו: "אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צָדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצָּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ" - בדבריו הוא מניח את האצבע על תוכה ועל קרבה של העיר, כיחידת חיים אורגאנית. עיר שבתוכה חמישים צדיקים היא עיר הנותנת לאלו מקום, מכילה אותם, וממילא הם חלק ממנה ומסולם ערכיה. נוכחות זו יוצרת מאזן חדש, המתקה לרוע שבקרבה. פרשנות אפשרית נוספת לדבריו, תדבר על

לפה? בצעד שני מציג ה' בפני אברהם את תוכניתו - "אֲרָדָה נָא וְאָרָאָה הַכְּצַעְקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ - כָּלֵה". ה' מבקש לרדת ולראות את העיר מקרוב. גם כאן הנושא אינו הצדק כשלעצמו אלא 'הכצעקתה'. צעקת החלש מניעה את גלגלי המשפט, תובעת מה' להגיב, ולכן היא העומדת למבחן.

מהי כוונת ה' בתארו את ירידתו אל העיר? כיצד תיבחן צעקת העיר? באלו כלי מדידה? לשאלות אלו אין לעת עתה מענה, ודומה שחוסר הבהירות בהן מצטרף אל התמונה ה'לא סגורה', המזמינה את אברהם ליזום וליצור. ה' מציג בפניו תיאור פתוח מכמה רוחות, ומזמין אותו להצטרף לתהליך. בפתח דברינו שאלנו - מהי מטרת ה' בשיתוף? כעת אנו מבינים שלא התפרצות הייתה זו לאברהם אל 'מקום לא לו' כי אם פינוי מקום והזמנה של ה' אליו, להתייצב ולומר את דברו.

לאן לוקח אברהם את הדברים? לאן הוא הולך בעקבות פניית ה' אליו?

'ויגש אברהם'

כאמור, אברהם נענה אל הזמנת ה' ומתייצב. בצעד ראשון הוא תוהה על הנחות היסוד: "הָאֵף תִּסְפָּה צָדִיק עִם רָשָׁע"? ה' דיבר על מידת חטאה של העיר כעיר, ועל גורלה - 'כלה', מבלי להתייחס לגורל היחידים שבה - צדיקים, שאין דינם להיספות. אברהם מניח שצדיקים כאלה ישנם, ושואל - "הָאֵף תִּסְפָּה צָדִיק עִם רָשָׁע"? וכי יעלה על הדעת שגורל אחד יהיה לרשע ולצדיק?

אברהם לא נעצר, והוא מוסיף: "אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צָדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצָּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ"? הפעם, מקבל הוא את הנחת היסוד של 'העיר האחת', אך לוקח זאת למקום אחר. אם יחידת חיים אחת היא העיר, וביחידה זו ישנם חמישים צדיקים, שמא בעבורם ישא ה' לחטאה? ההיגיון - מפורש במילותיו: "אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צָדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצָּדִיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ" - בדבריו הוא מניח את האצבע על תוכה ועל קרבה של העיר, כיחידת חיים אורגאנית. עיר שבתוכה חמישים צדיקים היא עיר הנותנת לאלו מקום, מכילה אותם, וממילא הם חלק ממנה ומסולם ערכיה. נוכחות זו יוצרת מאזן חדש, המתקה לרוע שבקרבה. פרשנות אפשרית נוספת לדבריו, תדבר על

במבחן התוצאה

'בערבו של יום' סדום חרבה, ושאלה מתבקשת היא - האם לא היה בכך כישלון לאברהם? אם להעצימו התכוון ה', האם לא 'צא שכרו בהפסדו'?

בשורות הבאות נבחן את תגובת ה' לטענות אברהם - בתשובותיו אליו, ולאחר מכן במה שהתחולל בפועל. לאור זאת נשוב ונבחן - האם במבחן התוצאה הועצם אברהם, או שמא הוחלש באירוע זה.

² ציור יפה לכך במדרש: "אמר רבי לוי אפילו אני מבקש לשתוק, דינה של ריבה איני מניח אותי לשתוק. מעשה בשתי נערות שירדו לשתות ולמלאות מים אמרה אחת לחברתה למה פניך חולניות? אמרה לה כלו מזונותיה וכבר היא נטויה למות. מה עשתה מלאה את הכד קמח והחליפו, נטלה זו מה שביד זו. וכיון שהרגישו בה נטלו ושרפו אותה. אמר הקב"ה: אפי' אני מבקש לשתוק, דינה של נערה אינו מניח אותי לשתוק. ה"ד 'הכצעקתה' הכצעקתם אינו אומר אלא הכצעקתה ואיזו זו דינה של נערה" (מדרש רבה לבראשית, פרשה מ"ט, פסקה ו').

התשובה אם כן לשאלתנו - בפועל סדום אמנם חרבה, אך יחד עם זאת עמדת אברהם התקבלה - בשני הנושאים, באמות המידה של המשפט והצדקה גם יחד. בשתי אמות מידה אלו נמדדה סדום, ובשתיהן כשלה: לא נמצאו בה עשרה צדיקים, גם התברר עד כמה קטן הוא כוחו של הצדיק - לוט היושב בקרבה. לצד זאת - עמדתו הרוחנית של אברהם התקבלה, וגם העמידה אמות מידה לדורות הבאים - בעצם לקיחת האחריות בתפילה על העיר, בעיקרון המוסרי שלא לספות צדיק עם רשע, ובהבנת כוחם של צדיקים הנתונים בעיר להעצים את זכות קיומה, מתוך מחויבות עמוקה למה שמתחולל בקרבה.

מאחורי הפרגוד

כעת נחזור צעד לאחור, אל הפסוקים הקודמים לדיאלוג, אל מה שהתחולל מאחורי הפרגוד, בדברי ה' בינו לבין עצמו:

"וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גווי הארץ: כי ידעתי למען אשר יצנה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עלי" (בראשית י"ח, י"ז-ט).

ה' מבטא אמירה פנימית: "המכסה אני מאברהם אשר אני עשה?" וכי נכון הוא לכסות ממנו את תוכניותיו? "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום" - ערכו רב כשלעצמו, ואף השפעתו היא מכרעת - "ונברכו בו כל גווי הארץ" - האנושות כולה עתידה להתברך מן השיוך אליו. עוד ממשיך ה' ומתאר את ייעודו - "כי ידעתי למען אשר יצנה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" - כבר ידעתי - למען יצווה דרך צדקה ומשפט לדורות הבאים. במילים אלו ניתן לזהות את שני המוטיבים בהם התרכזו טענות אברהם - 'צדקה ומשפט', וכעת מתברר שלא במקרה הוא נקלע לשני מגרשים אלו. היוועצות ה' בו תוכנה מראש כמכוונת מטרה - העצמה לקראת יעדו הגדולים, ביטוי לראייתו כשותף בהובלת העולם - "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גווי הארץ", וכהכשרה לתפקידו אלו - "למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עלי"³.

³ במילים האחרונות, דומה שרומז ה' לייעוד הגדול אליו בתחילת הדרך: "ויאמר ה' אל אברהם לך לך... אל הארץ אשר אראך: ואעשה לך לך גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה: ואברכה מברכה ומקללך אאר ונברכה בך כל משפחת האדם" (בראשית י"ב, א-ג). ראה בעיונונו לפרשת לך לך בפרק 'לך לך מארצך' ובפרק 'ואעשה לך לך גדול' פירוש לפסוקי ייעוד אלו.

נפתח בטענות אברהם: כאמור, שתי טענות הוא טוען. אל השנייה נענה ה' בחיוב טוב ושוב, במופיעה השונים: "אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לך המקום בעבורם" (כ"ו); "לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה" (כ"ח); "לא אעשה בעבור הארבעים" (כ"ט); "לא אעשה אם אמצא שם שלשים" (ל'); "לא אשחית בעבור העשרים" (ל"א); "לא אשחית בעבור העשרה" (ל"ב). ומה בדבר הטענה הראשונה - "האף תקפה צדיק עם רשע"? עליה ה' אינו משיב. במבחן התוצאה היא בוודאי התקבלה, שהרי ה' ממלט את לוט 'הצדיק' מן העיר, והוא ומשפחתו אינם ניספים בעוונה. דומה שהשתיקה מעצימה את טענתו של אברהם יותר מאישור מילולי: 'אמירה של אברהם אינה זקוקה לאישור, אפילו לא מה'. אברהם אומר דברים נחרצים, "חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט", וה' משאיר אותם על כנם, בפשטות, וללא עוררין. למעשה, מצטרפת השתיקה להיות חוליה בשרשרת העצמות להן זוכה אברהם באירוע זה.

כעת נעבור אל מה שהתחולל בפועל: ה' דיבר על ירידתו אל העיר, לראות 'הכצקתה', ובתום הדיבור עם אברהם (י"ח, ל"ג), בעקבות הסיכומים, יוצאים לדרך שני מלאכים, שלוחי ה' הנדמים כבשר ודם, והם 'יורדים אל תוך העיר'. עצם בואם אליה, ישמש כמבחן - לה ולסולם ערכיה: 'מהו יחסה אל האחר?' 'היאך מקבלת היא פני אורחים?' וגם - מהו מעמדו של הצדיק שבתוכה? בפועל, בשלב ראשון הם יתקבלו בסבר פנים טובות בביתו של לוט:

"ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדם וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה: ויאמר הנה נא אדני סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשפמתם והלקתם לדרפכם ויאמרו לא כי ברחוב נלין: ויפצר גם מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו" (שם י"ט, א-ג).

לוט מתייצב בעמדת הצדיק, אך מהר מאד מתבררת חולשתו של האיש - עד כמה קלוש מעמדו בקרב בני העיר:

"טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה: ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם: ויצא אלהם לוט הפתחה והדלת סגר אחריו: ויאמר אל נא אחי תרעו: הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קרתי: ויאמרו גש הלאה ויאמרו האחד בא לגור וישפט שפוט עתה נרע לך מהם ויפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשבר הדלת" (שם, ד-ט).

סדום דוחה את האחר בצורה הקשה ביותר, ובאותו מעשה ממש היא כובשת את הצדיק שבתוכה. מתברר שזכויותיו אינן זכויותיה, גם מתברר שסדום לא עומדת להשתנות כתוצאה מנוכחותו של לוט בה. על אלו נגזר דינה.

מדרש חכמים

שיח זה בין ה' לבין אברהם, שימש לימים את החכמים, והם ראו בו מקור לקיומה, למשמעותה ולחשיבותה של 'תורה שבעל פה'. אלו הם דברי המדרש, הנסוב על פרשייה זו:

וה' אמר המכסה אני מאברהם (בראשית י"ח, י"ז).

ילמדנו רבינו מי שהוא מתרגם לקורא בתורה, מהו שיסתכל בכתב?

כך שנו רבותינו: המתרגם אסור להסתכל בכתב, והקורא אסור ליתן עינו חוץ מן התורה, שלא ניתנה התורה אלא בכתב, שנאמר וכתבתי על הלחות (שמות ל"ד א')

(מדרש תנחומא, וירא, סימן ו').

האירוע הנדון במדרש הוא מעמד קריאה בתורה בשפה העברית, במציאות בה שפת הציבור היא ארמית. הקורא בתורה היה קורא בעברית, ועל ידו עומד אדם נוסף, שומע פסוק ומתרגם את תוכנו לשפת הציבור. הקשרו של המדרש: תיאור אופייה של תורה שבכתב ותורה שבעל פה. המדרש פותח בשאלה: "מי שהוא מתרגם לקורא בתורה מהו שיסתכל בכתב"? ובמילים פשוטות - האם מותר למתרגם להיעזר בכתוב בעת תרגומו? כתשובה מעמיד המדרש שתי הלכות: 'המתרגם אינו רשאי להסתכל בכתוב', ומנגד - 'הקורא אינו רשאי להסיר עיניו מן הכתוב'. משמעותן: הקורא מחויב ל'תורת ה', הכתובה - כמות שהיא, ולכן לא יסיר עיניו מן הכתוב, כביטוי לא-לוהיותה. המתרגם - משמש כנציג לתורה שבעל פה, תורה הנשאת על ידי בני אדם, והוא נתבע לענות לעצמו על השאלה: מה אני מבין? לא בקריאה במילות הכתוב כמות שהן יהיה מעיינו, כי אם בהבנתו בהן, בפרשנותו לכתוב, ובהגיון ליבו. תורה שבעל פה נישאת על ידי המתרגם, ובאופן רחב יותר - בית גידולה הוא בקרב בני אדם, חכמי הדורות. בתורה זו ישמע קולם של החכמים השוקלים, מבינים ואף צובעים בצבע חדש את הדבור הא-להי. חכמים אלו גם ייטלו אחריות על הבנתם בהוראת דרך והלכה.

וממשיך המדרש:

וכן אתה מוצא אפילו בשעה שהקב"ה כעס על סדום מפני מעשיהם הרעים, ובקש הקב"ה להפוך את סדום, לא חתם הקב"ה גזר דינם עד שנמלך באברהם, שנאמר: וה' אמר המכסה אני מאברהם. (מדרש תנחומא פרשת וירא סימן ו').

'וכן אתה מוצא' - ביטוי לקיומה של תורה שבעל פה - בהתרחשות שבין ה' לבין אברהם בפרשתנו. לא בהודעה של ה' לאברהם מדובר, כי אם בהתייעצות: "לא חתם הקב"ה גזר דינם עד שנמלך באברהם". ה' נועץ באברהם, ומבטא בכך את יחסו אליו, כמי שמהווה גורם מכריע בשיקול הדעת וביכולת ההשפעה. כמקור שולח המדרש אל הפסוקים: 'וה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֶנִּי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה:

ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונבכרו בו כל גויי הארץ: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו (בראשית פרק י"ח, י"ז-י"ט). ה' משתף את אברהם ובכך הוא מייעד אותו לגדולות, מזמן אותו לעמדת השפעה כלפי האנושות כולה.

פרשייה זו נבחרה על ידי המדרש לשמש כמקור לקיומה של תורה שבעל פה. בחירה זו אינה מובנת מאליה, ודומה שמשוקעת בה אמירה ולא פחות מכך הזמנה. אמירה - על מימוש החזון הגדול של אברהם, העובר דרך התייצבותו בפרשייה זו, דרך ההבנה שה' מפנה לו מקום, והוא, אברהם נתבע לומר את אשר על ליבו. לצד זאת - הזמנה לחכמי הדורות, להתייצב, להקשיב אל דבר ה', להביא לידי ביטוי את תובנת ליבם, ולהבין את גודל האחריות אליה מזמן אותם ה'.

* *
 * כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב שמעון קליין, תשע"ה *
 * עורך: מתנאל בן אבי *
 * *
 * בית המדרש הווירטואלי *
 * מיסודו של *
 * The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
 * האתר בעברית: <http://vbm.etzion.org.il> *
 * האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
 * משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
 * דוא"ל: office@etzion.org.il *
 * *